

En side fra Rig Veda fra 1600-tallet, funnet i Kashmir, skrevet på bjørkenever.

ÅRG. 3, NR 1 (2003)

løpet av de par siste årene har jeg sett et par oppslag i Aftenposten om tilflyttende nederlendere til Norge. Dette har alltid kommet som et resultat av at det offentlige i diverse distrikter hovedsakelig på Vestlandet har gått ut og markedsført seg i Nederland med at de trenger flere innflyttere. Alle nordmenn er klar over at det foregår en fraflytting fra bygdene til fordel for byene. Man skulle kanskje si merkelig nok, men det er det ærlig talt ikke. Det foregår jo en aggressiv underbevisst kamp for sentralisering. Lettest av alt ser man dette igjennom den kulturen som spres igjennom media. Kafé, vin og kaklende damer, restaurant og "en bedre midtag" er idealet. Det har gått så langt at dette er kulturen som spres selv igjennom tradisjonsrike DNT (Den Norske Turistforening) (Se: <http://www.etojm.com/Norsk/Praktisk/Meninger/artikkel3.htm>). Med slik motstand er det ikke rart bygda er på vikende front. Saken blir ikke bedre av at såkalte representanter for bygdenorge i de fleste tilfeller er åndssvake, gjerne en prest eller en lite fantasifull sauebonde med rovdyrkomplekser. Og i sin streben etter å nå det urbane ideal kan ofte bygdeungdom være enda mer dekadent enn sin motsats i byene.

Det er altså da, med nordmenn på flukt, at det offentlige ser sitt snitt til å importere utlendinger. Og mer enn noen annen begrunnelse de bedyrer å måtte ha for dette, er deres behov for å få skattepenger. Jeg synes flere burde sette seg ned og tenke på om det er økonomiske "behov" som skal styre bosettingspolitikken her til lands, eller om det kanskje heller burde være noe annet.

Et annet punkt er det etniske og kulturelle. De fleste kommuner har bare positive erfaringer med opplegget fordi nederlenderne lærer seg språket raskt, og passer kulturelt godt inn. Noen større assimileringssprosser er derfor ikke nødvendig. For nederlenderne ser det ut til nesten kun å ha hatt positive konsekvenser, da de flytter fra overbefolkede urbane strøk, selv om faktisk noen har måttet flytte tilbake til Nederland igjen. Men man må spørre seg om dette kun er positivt for nordmenn. Det er klart at innflyttere fra Nederland er å foretrekke fremfor kanskje noe annet kontinentalt folk. Ja, dette kan også være et positivt innslag i befolkningen, men det har konsekvenser. Med fraflytting av nordmenn vil bygda miste sitt kulturelle og etniske særpreg. Etter å ha befolket landet i over 12000 år er det beklagelig at man trekker seg tilbake til fordel for en kaffe latté og litt vin. Det er ikke snakk om grunnlag, men vilje for å bo i utkantstrøk. Skal man svikte tusener av års tradisjon og kultur, eller skal man opprettholde den og bringe den inn i en ny tid? Det er spørsmålet man skal stille seg. Dette er ikke et lokalt anliggende, men et nasjonalt og faktisk overnasjonalt spørsmål.

Jeg synes det også er merkelig at man har dratt helt til Nederland for å hente folk. Selv har jeg ikke opplevd noe forsøk på rekruttering her på Østlandet, som en god del av bygdefolket strømmer til. At man må ty til markedsføring i utlandet for å få folk til å flytte til ofte idylliske områder tror jeg ikke noe på. Her ligger det noe annet bak. Jeg undrer også på hvorfor man ikke har forsøkt å rekruttere folk fra Sverige eller Danmark i stedet? De må jo være enda lettere å assimilere enn kontinentale folk? Jeg tviler ikke på at folk fra våre skandinaviske naboland ville hatt noe i mot å bosette seg i Norge.

Vegard Chapman 04.02.03 e.v.t.

KULTURORGAN SKADINAUJO PANSKANDINAVISK TIDSSKRIFT

Arg. 3, nr 1 (2003)

Omslag

The Old Edda. Songs about Heroes. 11. Short Song
About Sigurd, av Vasilij Rusetskij (2001).

Leder 2
Vegard Chapman

Redaksjonelt 4

Mars / Kvina 5
Vegard Chapman

Austrôn 5
Varg Vikernes

Frostatinget 6
Agilmund Ovseth

**Seg imellom
kniver de døde :
i stålet lever de
videre** 8
Vegard Chapman

**Gravhaugene
som kultsted** 10
Agilmund Ovseth

Omtaler 12
Mattias Lövbrand, Vegard
Chapman

REDAKSJON

Vegard Chapman
Jarle Øvrehus

ADRESSE

KulturOrgan Skadinaujo
Pb. 20
0313 Oslo
Norge

E-POST

stab@kultorg.com

VERDENSVEVEN

www.kultorg.com

TELEFON

(+47) 98 09 16 17

ABONNEMENT

100 NOK, SEK, DKK

ISSN: 1502-8070

© KulturOrgan Skadinaujo, Oslo 2003

Det er forbudt å kopiere materiale fra denne publikasjonen med henhold til åndsverksloven. Unntak kan kun forekomme etter avtale med den enkelte teksforfatter eller Kult.Org. Skadinaujo

REDAKSJONELT

Egentlig hadde vi ikke planer om å arbeide med et nytt nummer av Kult.Org. før i slutten av mai, men ved å kutte drastisk ned på sideantallet håper vi heller å kunne slippe ut blader oftere. Derfor er vi avhengige av at dere fortsetter med å sende inn bidrag.

Dette nummeret er i større eller mindre grad viet temaet *hauger* som følge av nyere forskning og samt behovet for å opplyse og undersøke nærmere hva slags meningsinnhold man kan tillegge dem.

Det kan ventes en del endringer på våre vevsider i den kommende tiden. Adressen www.kultorg.com vil etter hvert vise til et tredelt område. Herfra vil man kunne komme inn på foreningens hjemmesider, tidsskriftets hjemmesider og vareutsalget.

Når det gjelder vareutsalget så kan vi opplyse om at foreningen er en ideell forening, og de pengene som eventuelt tjenes vil hovedsakelig gå til trykksaker,

betaling av vevsted og andre administrative og organisatoriske midler. Vi gjør oppmerksom på at det er mulig for lokallag å uttrykke ønske eller foreslå saker vi kan kjøpe inn til felles bruk. Det kan også tenkes at det er aktuelt at penger som tjenes skal kunne brukes til å støtte lokallag i forbindelse med arrangement eller liknende. Med andre ord, det er lov å spørre! Pengene som tjenes går med andre ord IKKE til våre private formål.

Utvalget av varer som selges skal med tiden så best som mulig forsøke å gjenspeile det som er viktig for kulturen vår og som vi mener at alle burde ha kjennskap til. En del av det vi planlegger å trykke og anskaffe vil også være til praktisk hjelp i våre oppgaver og undersøkelser. Gjenopptrykk av vanskelig tilgjengelig litteratur, eller viktige historiske dokumenter vil derfor være særdeles aktuelt. Ikke nøl med å gi oss forslag til for eksempel

hva det bør være. Vi har kun på et punkt sveket dette idealet, ved å selge kompaktplaten *I Vesterveg* av Harald Foss. Dette må ikke oppfattes som at vi har åpnet et vindu for formidling av underholdning, men mer som et forsøk på å spre "god kultur" og samtidig være en motsats til den lovpålagte dekadansen vi dynkes til i forskjellige media. Uten å bevege oss inn på det brennbare temaet om hva som er "god kultur" og god smak har vi altså tatt oss denne friheten. Målestokken er allikevel eldgamle idealer, uten at vi dermed påstår at det ikke er positive saker som beveger seg i samtidens subkulturer. Her våger vi nok fortsatt ikke å stortilt slå på trommene og formidle noe, for som de fleste vet kan noe som virker helt flott den ene dagen plutselig vise seg å være bærer av den verste dekadanse. Det er tålmod som det skal tys til.

Vegard Chapman 02.02.03 e.v.t

VEGARD CHAPMAN

MARS / KVINA

Vi er nå inne i mars måned, og derfor kan vi ta en titt på de skikker som til en viss grad ennå opprettholdes og de som kanskje nå har forsvunnet helt. Som så ofte nevnt er det vårt mål å gjenopprette disse seder og kulturelle institusjoner.

Sørøver i Europa er det vanlig å feire vårens komme i mars måned. I Rhin-områdene går barna med høye stenger pyntet med bånd, egg og epler. I toppen av stangen er det festet en "Brezel" som er en slags kringle. Det er mulig navnet betyr "brød-sol", for krin-

glen med sine kryssede armer tilsvaret det hedenske solkorset. På et besøk i Thüringen (Tyskland) for omlag 4 år siden observerte jeg og Jarle noen fotografier inne i et serveringssted på landsbygda med motiver jeg antar kan være fra denne festligheten. Dette var nye fotografier, så tradisjonen er langt fra utdødd. Avfotografert var ungdommer og yngre menn i folkedrakter og denne stangen som minnet svært om en engelsk maistang med sine røde og hvite striper som slynget seg opp mot toppen. Om jeg ikke husker feil gikk det en viss prestisje i å få bære stangen under festlighete-

VARG VIKERNES

AUSTRÔN

Austrôn er en vårfest som i senere tid er overført til den bibelske høytiden påske (av hebraisk pasche). Den gammelgermanske vårgudinnen Austrôn feires første søndag (Sunnadagr [Söldag]) etter første fullmåne etter vårjevndøgn.

Denne gudinnen svarer til den romerske Aurora, som er morgengrødens gudinne, sanskrit Ushas. Disse navn henviser til den felles indogermanske lysgudinne. Navnet betyr "østen" og henviser til hvorfra Sól står opp om morgenen. Navnets grunnbetydning er "strålende". Ordet kommer av grunnformen *aves*, som betyr "å lyse".

Høytiden kalles fremdeles Easter på engelsk, som kommer av angelsaksisk *éastron*. På nyhøytysk heter festen *Ostern*, som kommer av oldhøytysk *ōstarūn*. Andre navn på Austrôn er angelsaksiske *Eostrea*, oldsaksisk *Ōstar*, oldfrisisk *Āster* og norrønt *Austr*.

Austrôn er en fest for nytt liv og solens tilbakekomst. Som symboler på dette blir henholdsvis egg og appelsiner brukt. At vi i Norden feirer denne høytiden på fjellet skyldes at solen først stiger opp og viser seg for folk i fjellet. For å få de første glimt av solen reiser vi derfor opp i høydene.

Grekeren Prokop beskrev denne høytiden (i Prokops krigshistorie, VI 15) i første halvdel av det sjette århundre slik: "*Men når nettenes tid inntreffer, da finner de ved å iakttå månen en målestokk og regner derefter dagenes tall. Men når 35 dager er gått i denne lange natt, da er det skikk hos dem at noen sendes opp på fjelltoppene, og når de derfra bare så omtrentlig ser solen, melder de beboerne nedenunder at om fem dager vil solen lyse for dem.*"

Efter de astronomiske forhold som skildres av Prokops beretning må den gjelde det gamle

tene. Dette har nok aldri vært en fest kun for barna, men noe hele generasjonsspekket deltok i.

24. mars hadde vi i Gudbrandsdalen noe som kaltes Tronokvelden. Ungdom utkledd som "trono" (muligens av trane) i kvinneskikkelse med lodden geiteskinnsstrøye, horn på hodet og en kalverumpe bak, for rundt på gårdene. Bakgrunnen for denne urgamle tradisjonen er helt glemt. At den stammer fra førkristen tid synes åpenbart for meg, for denne hammen er preget med i selv helleristninger ofte antatt å være avbildninger av den keltiske (indoeuropeiske) guddommen Cernunnos.

Om Austrôn er det alt skrevet litt, så jeg lar Vikernes slippe til:

Hålogaland og stammene der. Også Jordanes nevner en stamme, *adogit*, som levde under liknende forhold, og som levde ved siden av *screrefennæ* og kan, som P. A. Munch har ment, være identisk med halogier.

For noen stammer - som for dem i Skandinavia - forsvant solen helt om vinteren, for andre ble bare dagene kortere om vinteren og solen svakere. Alle feiret dog Austrôn - vårens - tilbakekomst, om enn på noe forskjellig vis.

Om gudinnen Austr (Austrôn) er det ikke mye å si utover at hun er en gudinne vi aldri har sluttet å feire samtidig som at vi har glemt hvorfor vi feirer henne. Hun er lyset og morgengrødens gudinne, vårens gudinne, som returnerer til oss og gir liv, lys og varme efter den lange, kalde vinteren. Hun er Baldrs kvinnelige motstykke, som kommer i forkant av Baldr, som våren kommer før sommeren.

Trøndelag, området der trøndernes lov skulle gjelde, er et navn fra ukjent tid. Trøndelag var delt i åtte fylker – fire uttrønderske og fire inntrønderske fylker. Hvert av disse hadde sitt eget ting; i tillegg møttes både de vestlige og de østlige fylkene til felles firefylkesting. Herfra kunne enkelte vanskelige saker, både straffesaker og personlige anliggender gå til hovedtinget, åttefylkestinget. Dette var et felles hovedting. Til et samlet tingmøte hørde et rommelig sted i kjernen av det store lovområdet.

Halvøya Frosta ligger i den vakre Trondheimsfjorden. Den hørte til Strindafylke¹⁾, som i sin tid ble ansett som hjertet i Trøndelag. Her sto allherjarsting eller lagtinget – allting for hærmenn og frie folk. Det hadde den lovgivende myndighet og dømmende makt, ble holdt hvert år og varte i flere dager. Frosta lå vakker og lagelig til med lett adkomst fra alle kanter. Her fant trønderne sitt faste tingsted. Sjøen var den beste vegen å komme seg frem på i de gamle tider.

Gården Logtun, det gamle Lagatun, har sitt navn av Frostatinget, som holdtes her. Det siste ledd tun betegner et inngjerdet sted. Navnet kjennes først fra 1433, men dets historiske forutsetninger går i alle fall etter sagaenes vitnesbyrd tilbake til eldre jernalder.

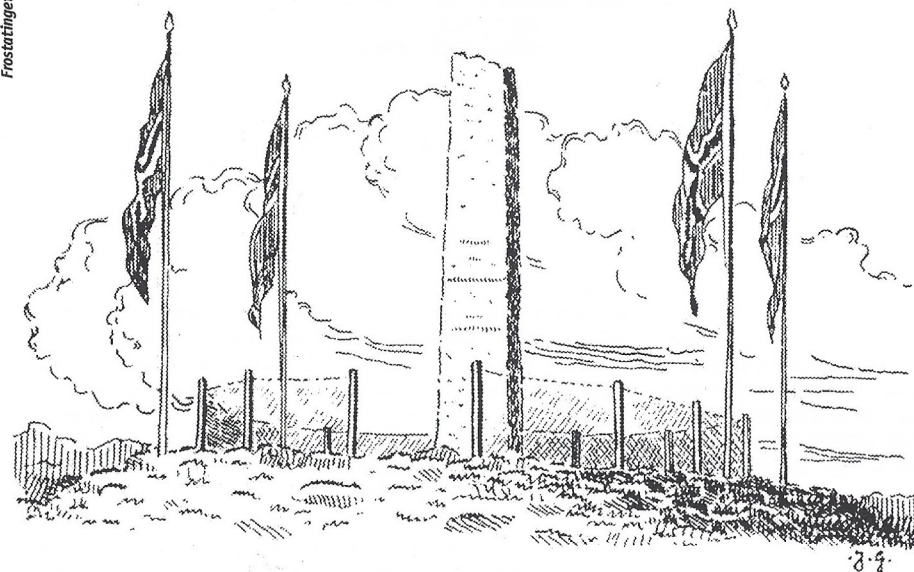
Det er på Frosta intet stedsnavn som bærer sikkert vitne om

vår rene og opprinnelige gudsdyrkelse. Under eldre jernalder og i vikingtid, er de gårdsnavn dannet som er sammensatt med –stad (gmn. *staðir*). Første ledd i disse navn er vanligvis et personnavn eller et personlig tilnavn, antagelig navnet på den mann som først har ryddet gården. Av denne grunn, og fordi gårdsnavn på –stadir ikke ellers kan påvises å være sammensatt med guders navn, er det ikke mye sikkerhet i at første ledd av gårdsnavnet Frøstad el. Frøystad kommer av guden Frøy eller gudinnen Frøya, og er et vitnesbyrd direkte knyttet opp mot dyrking av disse grødens guddommer, men det vil mest sannsynlig være et med Frøy sammensatt personnavn.

Denne mangel på navn med vitne om urnorsk gudsdyrkelse, er så mye mer iøynefallende som det i grannebygden Åsen er hele 2(-3) stedsnavn som sikter til hedensk kultus; Hove (-Vang) og Vedul²⁾, og på Leksvikstranden heter den innerste gården nærmest Leksvik Hoven. At imidlertid Frosta i tidligere tider har hatt sitt hov, derom kan det ikke være tvil, men det må være særegne forhold som har bevirket at helligdommens sted ikke minnes i noe stedsnavn. Årsaken hertil er kanskje ikke så vanskelig å forstå. Et sentrum for hedensk gudsdyrkelse ville på Frosta naturlig vært knyttet til Frostatinget, enten at Frostatinget er det yngre og at dets sted er blitt bestemt ved et

allerede eksisterende kultussted, eller omvendt. I hvert fall vet vi at tingstedet i den nordiske oldtid gjerne var i nærheten av et sentrum for kultus, eksempelvis hov og horg. Grunnen til dette er bundet til den dype forbindelse mellom vår ureligion og rettsvesenet, samfunnsordenen. Frostatinget kan således ikke godt tenkes uten i forbindelse med et offersted, og dette hov har åpenbart stått på Logtun, omtrent der hvor ruinene av Frosta gamle hovedkirke nå ligger. I siste del av 1700-tallet kunne man ennå se mange store gravhauger straks nedenfor kirkeruinene ved kirkegården. Det er svært alminnelig at man finner hedenske gravlunder like i nærheten av gamle kirker, og grunnen er likefrem den at stedet er en urnorsk helligdom, som etter kristendommens innføring er blitt skjendet av kirkebygg. Ved å bryte ned hovet og bygge dette kristne symbol på samme sted som vår hedenske helligdom, påtvang og påskyndet de overgangen til en ny og åndssvak tro. Bakgrunnen for dette var å til en viss grad bevare den religiøse kontinuitet og gjøre bruddet mindre smertefullt, etter tankene til de kristne misjonærene lengre syd i Europa. Når vi derfor finner Frostas gamle hovedkirke på Logtun og ikke på et mer sentralt sted i bygden, så må årsaken hertil være at Frostas bønder fra hedensk tid var vant til å søke hit på de årlige høytider

Frostatinget

med tinget og de ulike blotene. Enten er Frostatinget eldre eller samtidig med urnorsk kultus på dette stedet, og da er det naturlig at tinget som det vesentligste blitt det navngivende til helligdommen, eller så har det allerede fra gammel tid vært et hedensk kultsted eldre enn Frostatinget. I så fall må vi anta at et eldre gårdsnavn, hvori denne kultus har gitt seg lokalt uttrykk, har gått tapt og har måttet vike for det navn som helt opp til våre dager vitner om Frostatingets beliggenhet.

Fra gammel tid hadde det stått reist en bautastein på tinghaugen. Denne steinen skal fra begynnelsen ha vært en manns høyde, men den sto også like dypt ned i haugen. Steinen ble i 1870-årene slått i stykker – folk syntes den sto i vegen da det skulle graves en jordkjeller der, og det endte med at det var så vidt en kunne se den stikke opp av jorden. Tanken om atter å reise en bauta der til vern om minnet var i senere tid oppe flere ganger,

og under ledelse av læreren T. Tvette vedtok landbrukslaget på Frosta i 1913 å velge en nemnd til å ta seg av dette. Den fine steinen som så ble hentet fra et sted i nærheten av Logtun, brakk og ble liggende i to stykker på haugen. Senere i året 1914 ble et nytt forsøk gjort med en bauta fra et steinbrudd. Den ble satt på det samme sted som den opprinnelige steinen hadde stått. Det ble gravd et to meter dypt hull, men bunnen av den gamle bautaen sto der enda og måtte slås av i enden. Det nye minnesmerket står nå på toppen av den gamle bautaen, og således knytter de den gamle og nye tid sammen.

LITTERATUR

Frosta i gammel og ny tid : ei bygdabok : historiske opplysninger om folk og forhold i Frosta fra gammel tid og ned til 1914 / utgit i anledning festaaret 1914 av ei nemd. - Trondhjem. - 184 s. (1918).

NOTER

1. Et annet tingsted i Strinda-fylket var Øyratinget ved utløpet av Nidelven. Her ble det senere gjennomført flere kongehyllinger.
2. Hove av hof, hedensk gudshus; Vedul forklares av ve, helligdom, hellig sted.

Tidligere har jeg gått ganske hardt ut mot den allmenne oppfattelsen av blot. Dette må ikke oppfattes som noen antireligiøs holdning fra min eller vår side. Poenget er at man ikke skal ta for lett på dette området, for her skjuler det seg så uendelig mye mer, og mye vil forbli skjult i lange tider fremover. For at det meste skal åpenbares kan vi kun ta tiden og selvforbedringen til bruk.

I den siste tiden er jeg blitt oppmerksom på et par aspekter av vår religiøse tradisjon, som jeg mer eller mindre tilfeldig har kommet over. Vi kan håpe at dette vil ryste den oppfatning mange har om våre forfedres religiøsitet, for fortsatt er det alt for mange om anskuer den for å være naiv. I det hele tatt å håpe på at en moderne skandinaver skal kunne oppnå noen som helst høyere bevissthet eller empati med fortiden er heller tvilsomt, men la oss nå forsøke.

Fra såkalt romersk-jernalder i Skandinavia har man gjort et gigantisk arkeologisk offerfunn fra Illerup i Danmark. Tilsynelatende har en hær bestående av norske og svenske krigere, omlag tusen i tallet, angrepet dette området i det nåværende Danmark. Angriperne tapte, og deres ek-

stravagante militære utrustning ble ofret i Illreupsjøen, som i dag er forvandlet til en myr. Ut i fra dette gedigne funnet har man kunnet rekonstruere det meste av en krigers utrustning. Etter å ha hørt den danske arkeologen Jørgen Ilekjærs foredrag om funnet og de tolkninger han hadde gjort på det kan man ikke unngå å få følelsen av å ha nådd et dypere erkjennelsesnivå av de skandinaviske elitekrigernes tilvære. Man fikk følelsen av å være et skritt nærmere einherjen. Rundt om i deler av Norge og Sverige ligger det hauger der man har kunnet påvist samme type krigere, med det samme utstyret og fra den samme tiden. Det er disse krigerne vi må lære å kjenne. Det er disse idealer vi må strebe etter å nå. Det er deres idoler vi må tilbe.

De ofrede krigere hadde med seg ikke mindre en 3 kniver og ett sverd i kamp. En del av dem førte også selvsagt lanser. Gjennom legender får vi høre om guder, helter og konger som har spesielle sverd, navngitte sverd og våpen. Deres forhold til dette våpenet er et annet enn hva man

har til andre våpen. En grunn til at disse våpnene var så spesielle, og hadde overnaturlige egenskaper var at de kanskje hadde fått oppgradert jernet til å bli stål. Et våpen av stål er suverent overlegent et våpen laget av jern. For å få omdannet jern til stål må man tilsette karbon, og karbon finner man i brent bein. Våpenets karakter må derfor ha oppnådd uante egenskaper når vi kommer på det rene med at smidd inn i sverdet til krigeren, var en avdød helts beinrester, eller en avdød i familien, eller kanskje en illsint bjørn. Det har til og med vært antydning at en del av gravplyndringene som er kjent fra hedensk tid kan ha vært utført nettopp på grunn av at man ville hente beinrester fra legendariske helter, som var gravlagt i forskjellige hauger. Vi kan ikke se bort i fra det faktum at det faktisk var en krigers oldefars bein som direkte gjorde sverdet til et uovervinnelig våpen. Stålet har fått åndelige egenskaper – i stålet lever de døde videre.

Videre må det nevnes arkeologen Terje Gansum revolusjonerende avsløringer om Oseberg-haugen og hauger generelt. Osebergskipet ble det visstnok kastet haug over i to prosesser. Først kastet man haug over akterenden av skipet slik at det akkurat dekket gravkammeret. Slik har det kanskje stått i et helt år mens ofringer og riter ble utført de neste tiden. Med andre ord sto det et skip halvt på veg inn i jor-

den lenge før man kastet haugen helt igjen. Der ble en mengde hester halshugget og ofret sammen med blomster og andre saker. Etter at skipet hadde stått slik, i en såkalt liminal fase (et mellomstadium, f.eks. det stadiet mellom ungdom og voksen, hvor man verken er det ene eller det andre), ble det kastet igjen med stein og så godt som knust. Symbolikken i dette er selvsagt slående, og man kan selv forestille seg synet av et skip halvveis på veg ned i jorden.

En annen detalj Gansum påpeker er der det i Gulatingen står skrevet om at det var forbudt for folk å kaste haug. Dette har vanligvis blitt betraktet som at det var forbudt å hauglegge mennesker, som en del av den forne gravleggingsskikken, men Gansum antyder at haugkasting har vært gjort under andre omstendigheter også. Han antyder delvis at det kan ha vært en slags religiøs praksis å kaste haug, selv uten at

noen mennesker har vært gravlagt i dem. Dette er jo for så vidt ikke noe nytt, ettersom man ofte finner hauger uten at det er rester av mennesker i dem. Dette har blitt fortolket som at man har laget en

haugen som et minne over en person hvis kropp ikke er å innhente, eller at menneskerestene har blitt borte som ledd i den naturlige forråtnelsesprosessen. Men man aner her konturene av en mystisk praksis, hvis formål vi ikke kjenner stort av i dag. Det kan nevnes at en av Nord-Europas største hauger, Raknehaugen i Ullensaker, trolig kan være en slik haug, for under utgravningene

fant man aldri rester etter mennesker (det vil si, man fant noen brente bein- og tannrester, men disse var trolig fra en gravhaug som Raknehaugen var bygget oppå), men derimot restene av en hest. Hauger av en slik størrelse gjorde man ikke i mangel på noe å sysle med, her ligger det noe uant stort og mektig i bakgrunn.

Idet Vestad-krigeren fra Vestfold og Frøyhov-krigeren fra Raumarike døde, begge fra romersk-jernalder, må noe av deres kropps elektrisitet ha manifestert seg i beinmargen før resten gikk over i varme og damp og forsvant opp i luften. Kanskje har nettopp deres beinrester vært bestanddel i legendariske sverd, frægd flerfoldige bygder omkring.

GRAVHAUGENE SOM KULTSTED

At offer og kultiske handlinger nok har vært en vanlig foreteelse på mange av våre gravhauger og gravrøyser, finner vi igjen flere steder i folketroen. Helt opp til nyere tid har mange av våre urnorske gravminner blitt behandlet med en stor aktelse og respekt, til tross for godt over tusen års kristelig påvirkning.

Det måtte ikke graves i haugen, og det som vokste på den måtte heller ikke røres. Slindebjørken i Sogndal, et yndet motiv for en rekke av våre nasjonalromantiske malere i forrige århundre, er kanskje det mest kjente eksempel på dette. Bjørken, som stod på en svær gravhaug – "Hydneshaugen" – ble betraktet som hellig. Det er også bevart tradisjoner om at det ble ofret – "satt ut" øl og mat på gravhaugene. Dette ble ofte gjort ved viktige anledninger, gjerne i forbindelse med julefeiringen.

Professor Haakon Shetelig samlet i begynnelsen av det forrige århundret inn en rekke historier og folketro knyttet til gravhaugene. Han fikk også en gang selv oppleve noen av disse eldgamle forestillingene. Da han undersøkte "Tussehaugen" på Fitje i Gloppen, kom den gamle konen og spådde ulykke over garden fordi de hadde gravd i haugen. Hun visste at "tussen" som bodde i haugen, var gardens beste støtte, og hun hadde i sin tid kjent folk som hadde sett denne haugbuen.

En annen "Tussehaug" finner vi på Bygstad i Gaular i Sunnfjord. Haugen ble behandlet med stor

respekt. Aldri ble en kvist skåret eller gresset slått. Da den siste eieren av den gamle slekta solgte garden, måtte den nye bonden love at haugen ikke skulle røres, men holdes slik som før. Dette løftet holdt den nye eieren lenge. Han ble imidlertid terget av grannene fordi han var så forferdelig overtroisk. Tilslutt slo han gresset på haugen. Den gamle eieren, som nå var kårmann, spådde at etter en slik ugjerning ville det komme ulykke over garden. Like etterpå døde han. Senere ville den nye eieren også hugge ned en stor selje som stod i kanten av haugen. Gamlekonen, som stod i tunet og så dette, ble da så rystet at hun besvimte.

Professor A. W. Brøgger opplevde noe lignende som Shetelig da han undersøkte en gravhaug fra folkevandringstid i Raundalen på Voss i 1909. Under utgravningen fortalte mannen på gården, en kar i 40-årene, at det var "gardvorden" som bodde inne i haugen, og at han pleide å få et slakt hver gang noen på garden døde. På spørsmål fra Brøgger om dette var lenge siden, svarte mannen i fullt alvor at "vi slagte naa en kvie til han da min far døde".

De handlinger og holdninger vi finner i vår folketro om forholdet til disse våre urnorske gravminner, kan betraktes som et vitnesbyrd og levninger av en gammel gravkult. Forestillingene og det dypere innholdet i de gamle skikkene har imidlertid forandret seg og delvis gått tapt.

Fedrekulten var dagliglivets og slektens religion. Slekten hadde sine hellige personer med rot i ætt og tradisjon, og de ble dyrket helt selvstendig og uavhengig av alt og alle. Fedrekulten skiller seg nok således klart fra den øvrige gudetro og gudedyrkelse. Kanskje har det på de fleste gardene i landet vært ligget en gravhaug som det ble skjenket gaver til for å få gode år. Hauger med navn etter gårdens rydningsmann, "rudkalen", viser at denne i alle fall har stått sentralt for folkene på garden helt opp i nyere tid.

De største gravhaugene våre er det naturlig å sette inn i en større kultisk sammenheng. I disse lå storbønder, hærmenn, konger og høvdinger gravlagt, folk som hadde betydning ut over den enkelte gårdens grenser. De største gravminnene var, til forskjell fra de ofte mindre gardshaugene, viktige deler av kultsognene og de ætter som hadde tilhold innenfor disse symbolske avgrensningene. Det var kanskje i tilknytning til de største haugene og deres lunder at deler av bygdenes felles kultiske handlinger fant sted. Dette er et forhold som kan pekes på i forbindelse med de religiøse og politiske sammenslutningene i den tids fylker, blant annet de åtte trønderske fylkene. Midtpunktet kan ha vært i kongshaugenes og stormannshaugenes nærhet, de gode herskernes gravminner, hvor den offentlige kultus fant sted i forbindelse med fylkestingene. Fra Inntrøndelag kan nevnes

midtpunkter hvor fylkeskirker etter kristningen ble bygd på oldnorske helligsteder; Alstadhaug i Skogn (Skeyna fylke), Haug i Verdal (Værdøla fylke), Sakshaug på Inderøy (Eyna fylke) og Mære i Sparbu (Sparbyggja fylke). Felles for disse gardene er at de er utpekt som midtsteder i sine fylker. Tre av de fire gardene har – haug i navnet, hvorav den ene har den usammensatte formen – Haug. Dette navneleddet er antatt å ha forbindelse med store gravhauger ved garden. I dag er det bare ved Alstadhaug i Skogn at dette finnes. Haugen

har en diameter på rundt 55 m og ligger nordøst for kirken. Jeg har flere ganger selv oppsøkt den, og det skal sies at stedet den ligger på er utmerket. Man kunne i sin tid ikke unngå å se den fra Trondheimsfjorden like sør for tinghaugen og det skjemende kirkebygget.

og er derfor en stor og betydelig helligdom. Karakteristisk for stedet er de tre veldige gravhaugene som sammen med en del mindre hauger ligger like sør for tinghaugen og det skjemende kirkebygget.

er sannsynligvis forsvunnet, enten ved jordbruksarbeid eller for Haugs vedkommende ved jordras, som har forekommet flere ganger i Verdalen.

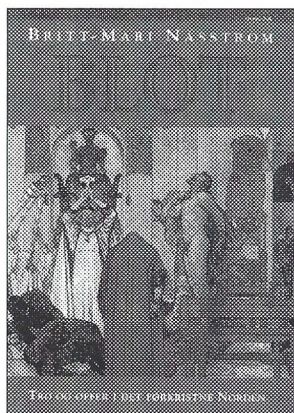
La oss som en avslutning også gjøre et sprang over til Gamla Uppsala i Sverige. Dette var i førkristen tid et sentralt kultsted i Skandinavia,

LITTERATUR

Shetelig, Haakon (1911). Folketro om gravhauger. - S. 206. - I: Særtrykk av Maal og Minne. - Kristiania

NOTER

1. Gardens beskyttende ånd.

Blot : tro och offer i det førkristna Norden / Britt-Mari Näsström. - Stockholm : Norstedt, 2002. - 307 s.

Noter: Opprinnelig utgitt på norsk: Oslo : Pax, 2001. ISBN: 91-1-301037-9 (ib.)

De seneste åren har det börjat dyka opp en del interessant litteratur, som på ett fengslende sätt behandler vårt kulturelle (och till viss del) andlige arv. Etter att det i rundt 60 års tid inte varit möjligt att hitta seriøs nytutgiven litteratur i ämnet, så kan man nu börja hitta en del ordentliga böcker; som inte bara på ett ytligt och barnsligt inkompetent sätt behandlar ämnet. Vakuumet efter sådan litteratur uppstod på något

Omtaler

underligt sätt parallellt med vissa världsomvälvande händelser, som ägde runt (framför allt i Europa) för omkring 60 år sedan. Detta behöver vi nog inte gå in närmare på.

Som titeln till denna bok antyder, så behandlar den de sakrala/liturgiska detaljerna och omständigheterna kring nordbornas inhemska religion. Boken är indelad i två delar, som i sin tur är uppdelade i ett antal (sammanlagt 16 stycken) kapitel. Kapitlen bär olika namn, som t.ex. Offerplatser, Offer vid kalendarriska riter, Offer vid passageriter och krissituationer och Heliga föremål mm. Dessa kapitel tar upp massor av högst intressanta detaljer inom dessa ämnesområden, och ibland förundras man över de rikliga detaljer och den faktiska kunskap som faktiskt finns att tillgå i ämnet, bara man gräver tillräckligt djupt och på rätt ställen. Olika typer av kultupplaster, olika typer av kultföremål och olika typer av ceremonier/ritar och annat generellt kultiskt utövande, tas upp och analyseras på ett högst intressant och metodiskt sätt. Varje kapitel sammanfattas också av författaren själv, och tyvärr är det kanske här som

bokens stora negativa sida kommer fram. Författaren drar nämligen stundom högst bisarra för att inte säga häpnadsväckande slutsatser, och bygger ibland helt efter eget huvud ihop de mest (på "ren svenska") hjärndöda påståenden; som hon dessutom på ett synnerligen oprofessionellt sätt har mage att se som "fakta". Hur någon som kallas för "professor i religionshistoria" kan arbeta på detta sätt, får ses som något helt förbluffande. Som ett exempel, kan nämnas att författaren menar att man inte använde sig av brottslingar eller den mer vida termen nidingar vid de få tillfällen då människor (främst i äldre tider, före det vi populärt kallar "vikingatid" etc.) offrades till gudarna. Författaren verkar helt förbise det faktum, att inget tyder på att hon skulle ha rätt; och att i princip alla historiska källor mm. pekar på det faktum att hon skulle ha fel. De källor som författaren utgår ifrån, skulle i de flesta fall tjänat på att stödja hennes teori (sedan de var kristna, och givetvis tjänade på att demonisera hedningarna), men trots detta så lyckas författaren "underbygga" sin löjlige teori; genom att blanda in vilt

främmande religioner, och genom att helt ovetenskapligt dra egna fullständigt oggrundade slutsatser. Ett exempel från en gammal källa (Kristni Saga, en kristen isländsk skriftlig källa) kommenterar författaren som följer:

"Hedningarna offerar sina sämsta män [hinum verstum monnum] och kastar dem ner för berg och klippor, men vi skall välja de bästa männen och kalla det ett segeroffer till vår herre Jesus Kristus" "Dessa uppgifter är så absurda att de knappast kan tjäna som underlag för att man skulle ha för vana att offra brottslingar i fornskandinavisk religion. Syftet med skildringen är snarast av teologisk natur: det största offret av alla är Jesus Kristus, och detta bör som nämnts snarast vara att betrakta som en retorisk figur framställd av författarna."

Att hennes egna fullständigt oggrundade uppfattningar som hon inte på något vis kan styrka annat än med egna antaganden på ett synnerligen oprofessionellt likt ovan förtjänar att kallas synnerligen "absurda", verkar hon inte ha haft en tanke på. Jag vill därför på det starkaste varna för att ta något som helst av hennes "sammanfattningar" och hennes egenhändiga historieskrivande; för något annat än verklighetsfrämmande fabulerande. Trots detta och kanske paradoxalt nog så vill jag på det starkaste rekommendera alla med ett intresse för ämnet, att faktiskt läsa boken. Kanske lämpar sig denna bok bäst att lånas på biblioteket, sedan man kanske skall fråga sig om man verkligen vill stödja författaren och dennes minst sagt speciella uppfattningar med ekonomiska medel?

Mattias L.

TYR : Myth - Culture - Tradition / Joshua Buckley, Collin Cleary, Michael Moynihan. - Atlanta, Georgia : ULTRA, 2002. - 286 s.

ISSN: 1538 9413

ISBN: 0-9720292-0-6

Det nye tidsskriftet TYR kjøpte jeg igjennom AHF etter å ha lest innholdsfortegnelsen på verdensveven et eller annet sted. Det som umiddelbart skapte blikkfang hos meg var et eldre intervju med den franske filologen og religionshistorikeren Georges Dumézil (1898 - 1986). Dumézil har mer eller mindre æren for å ha gjenoppdaget noe av den indoeuropeiske ideologien med tredeling av samfunn og religion, samt å ha påvist en rekke sammensvarer mellom de forskjellige nålevende og utdødde indoeuropeiske religioner og kulturer. Hans verker er forfattet på fransk, noe som har gjort stoffet mindre tilgjengelig for meg, og derfor har jeg ikke fått lest så mye av ham som jeg ønsker. Et intervju med mannen skulle derfor være fint å få med seg, for å skape et mer fullstendig inntrykk av ham. Til min skuffelse var intervjuet noe kort, og ikke særskilt interessant.

Men tilbake til bladet. Dette

er altså første utgivelse av tidsskriftet TYR, så noen ord om publikasjonen er vel rettferdig. Dette skriver de om seg selv: "TYR støtter opp om tradisjonell mytologi, kultur og sosiale institusjoner i det førkristne Europa. Bladet inkluderer dyptgående originale artikler, intervjuer, oversettelser av essensielle verker av radikale tradisjonister [om det i det hele tatt finnes et slikt begrep på norsk] og antimoderne tenkere, i tillegg til ekstensive omtaler av bøker, filmer, musikk og kunsten." Om navnet på bladet sier de: "TYR er navngitt etter den germanske himmelguden, vokteren av overskridende og evig orden." Personlig reagerer jeg på at de nettopp kaller *tidsskriftet* sitt opp etter en gud, for dette styrker ikke akkurat deres påstand om å være det førkristne Europas verger. Jeg aner et snev av blasfemi, om enn fullstendig upåaktet. Det ville i hvert fall være underlig å høre en kristen kalle tidsskriftet sitt Jesus, eller en Muslim sitt tidsskrift Allah. Lettvint omgang med hellige navn bør unngås.

Rent fysisk bærer dette tidsskriftet mer preg av å være en bok, men dette har kanskje med å gjøre at de legger seg på en mer akademisk linje når det kommer til stil. Dette er etter mitt syn ganske positivt, for det er ikke å forakte å få 286 sider med potensielt interessant og fengslende stoff i postkassa. Bladet har én kolonne og 12 punktskrift i tradisjonelle typer, noe som gjør den behagelig å lett å lese. Det er ikke mange bilder eller illustrasjoner i bladet, men de som er tatt med er det på sin side ikke garantert at du har sett før. I Moynihans undersøkelse av *Nibelungelied* har de fått med noen svarthvitt stillbildefotografier av ypperste klasse fra Frits Langs film *Die Nibelungen* fra 1924 (De-

cla-UFA Films). De fleste artiklene har også gode litteraturlister som gjør gjenfinning av litteratur til videre lesning lettere. Bladet har en balansert annonsespredning, så man slipper å bli bombardert med urelevant reklame. Alle annonsene dreier seg om bøker, musikk eller lignende som faller godt innenfor bladets formål.

Så til innholdet i deres første nummer. Stoffet vi blir presentert er variert og absolutt innenfor de rammer de selv setter. Det er to intervjuer i bladet. Et, som tidligere nevnt med Dumézil, og et med musikeren Ian Read, mannen bak *Fire + Ice*. En svært betyngningsfull artikkel av Stephen Edred Flowers angående *integral kultur* er publisert i dette nummeret. Klargjøringen av begrepet *integral kultur* har faktisk mye å si for Kult.Org. sitt arbeide, noe som man kunne lese om i siste nummer av KulturOrgan Skadinaujo (nr 3, 2002). Det er også verdt å lese Michael Moynihans undersøkelse av Nibelungenlied legenden (Divine Traces in the Niebelungenlied, or Whose Hart Beats in Hagen's Chest?). Han kommer med til dels betydelige tolkninger som ikke bør overses. Ellers er det en god del flere artikler som ser svært interessant ut, men som jeg ikke har fått anledning til å lese ennå dessverre. Som de lover har de også med omtaler av musikk, film og bøker. Slik lesning arter seg ofte

som å lese ønskelister over saker man aldri får tid til å gjennomgå, men er faktisk utrolig nyttig for å skaffe seg et visst overblikk over hva som skjer innen den "kulturelle sfæren". Til slutt har de også med en såkalt ressursliste over tidsskrifter, forlag, musikkdis-tributører og noen håndverkere. Dette er også en fin sak for de som vil utforske denne subkulturen dette tidsskriftet har sitt utspring i – noe jeg vil anbefale.

Konklusjonen er altså at dette bladet ganske sikkert kommer til å forbli i årevis framover. Som vi så ofte har sett dukker tidsskrifter opp like fort som de forsvinner igjen. Noen oppnår sogar en slags kultstatus etter at de har avgått med døden, men dette bladet vil kanskje oppnå en slik status lenge før det har gått så langt. Bladet er uten tvil et produkt av den subkulturen som nå ulmer rundt om i Europa og Amerika, en kultur som også KulturOrgan Skadinaujo er delaktig i. Det blir garantert ikke noe bomkjøp å anskaffe seg TYR. Jeg anbefaler tidsskriftet på det sterkeste for norske lesere, men vil samtidig også advare om at språket er engelsk og akademisk selv om dette ikke bør ha noe å si for dem som behersker språket adekvat.

Vegard Chapman

TYR fåes kjøpt:
150,- NOK/SEK/DKK

SHF
Box 11131
40423 Göteborg
Sverige

Verdensveven:
www.heathenfront.org/sales
E-post: order@heathenfront.org

Eller:
25.00\$

Ultra
P.O. Box 11736
Atlanta, GA 30355
USA

E-post: Ultrdisc@aol.com

FORENINGEN KULTURORGAN SKADINAUJO

Vår forening gjør det få andre gjør i dag. Vi søker mot skandinavisk kultur og skandinavisk fellesskap. Altfor få folk setter pris på vår livsstil og livskvalitet. Vår forening vil vise skandinaver kvalitetene ved å være delaktig i sin egen kultur. Vår forening vil vise skandinaver kvalitetene ved å ha en skandinavisk tilhørighet. Vi glemmer selvsagt ikke at Skandinavia er en del av Europa, men vi begynner med oss selv.

Som forening ønsker vi et større skandinavisk samarbeid. Dette er viktig om vi skal lære våre land å kjenne, og for å øke vår tilhørighet til landmassen. Som et ledd i denne prosessen utgir vi et panskandinavisk blad, med artikler skrevet på våre tre språk, og arrangerer felles turer, der folk fra våre tre land kan delta. På samme måte som vår fokus går utad våre egne landegrenser fokuserer vi også på det lokale plan. Mange kjenner for lite til sin lokalhistorie, og dette er selvsagt noe som ikke gagnar individets stedstilhørighet. En god skandinav skal ha kjennskap til sin lokalhistorie på en slik måte at man skal kunne vise bygden til gjester for så å demonstrere sin tilhørighet. Ingen skandinav skal føle seg fremmed i Skandinavia. Dette har vært vårt hjem i mer enn titusen år. Vår gjestfrihet er nedfelt i vår kulturarv, og den skal demonstreres til våre naboer.

Andre saker vår forening driver med er å rekonstruere de deler av kulturen vår som tilsynelatende er gått tapt. Våre lokallag er bygd opp etter eldgamle skandinaviske administrative områder, og disse er mange steder glemt i dag. De er imidlertid ikke umulig å gjenfinne ved hjelp av undersøkelser. Det samme gjelder tradisjoner som er gått ut av bruk på lokalt og nasjonalt nivå, hvor vi streber etter å revitalisere nettopp disse, der det gagnar vårt folk. Hver eneste dag har betydning for oss, hver eneste dag er det noe man skal minnes eller utføre. Det er essensielt å kjenne til dette, for ingen dag er meningsløs.

Vi omtaler oss selv som et kulturorgan. Grunnen til dette er den livsstilen europeerne opparbeidet seg i løpet av utviklingen til å bli ett folkeslag, og deretter mange. Til felles hadde vi våre uløselige bånd mellom kultur, religion og politikk. Alt var ett, og ett var alt. Dette var integral kultur. Vi vil ha en mer integrert samfunnsstruktur enn det vi har i dag.

Kort listet opp er våre mål blant annet:

- Fremme av lokalhistorisk kulturinteresse.
- Delaktighet og revitalisering av kulturpraksis/tradisjoner.
- Fremme skandinavisk kulturforståelse og enhet.
- Få flere ungdom interessert i lokalhistorien og likeens i vår skandinaviske kulturarv.
- Fremme natur-, miljø- og kulturvern.
- Få flere mennesker i fysisk og mental aktivitet for å øke trivsel og virke som en positiv påvirkningsfaktor i vårt nærmiljø.
- Danne lokallag rundt om i Norge og Skandinavia forøvrig.

Noen av foreningens aktiviteter:

- Arrangere turer med enten friluftsliv eller kulturminner som mål, eller en blanding av disse elementer.
- Arrangere stever for årlige høytider og fester.
- Holde forelesninger om aktuelle emner innen vårt aktivitetsfelt.
- Utgi bladet KulturOrgan Skadinaujo, som er foreningens talerør.
- Skrive artikler og publisere resultater av de undersøkelser og studier vi gjør i skandinavisk kultur og andre aktuelle saker.

